

Nr 145.

Av herr **Nilsson, Petrus, m. fl.**, om *åvägbringande av utredning och förslag rörande en statlig utlåningsfond för underlättande av byggandet av goda och ändamålsenliga lantarbetarbostäder.*

Lantarbetarnas levnadsförhållanden ha under de sistförflutna åren alltmera tilldragit sig den allmänna uppmärksamheten, vilket är mycket förklarligt med hänsyn till att lantarbetarna äro de lägst avlönade av alla arbetsgrupper och att jordbruket är på samma gång vår största och sedan lång tid i ekonomiskt avseende svagast ställda näring. Lantarbetarklassens storlek gör frågan om förbättring av dess levnadsförhållanden till ett både viktigt och svårlöst problem.

Vill man verkligen söka tränga in i problemet, ställes man ytterst inför frågan om jordbrukets bärighet, dess förmåga att betala tillräckliga löner och i övrigt bereda sina arbetare skäliga villkor. I skrivelse (nr 375) till Kungl. Maj:t år 1928 med begäran om utredning angående jordbrukets ekonomiska läge framhöll riksdagen härom bland annat följande:

»Den otillfredsställande ekonomiska bärigheten hos vår jordbruksnäring tvingar många av dess utövare att underkasta sig en levnadsstandard, som är avsevärt lägre än för de flesta andra medborgargrupper. I fråga om lantarbetarkåren föreligger ett genom socialstyrelsen sammanbragt statistiskt material, som med full tydlighet ådagalägger, att denna kår befinner sig i ett betydligt ogynnsammare löneläge än den övriga arbetarklassen. Men även de självägande jordbrukarna äro hårt pressade av jordbrukets svaga konjunkturläge och äro i många fall icke bättre ställda än lantarbetarna». Vidare heter det i nämnda riksdagsskrivelse:

»Det har — — synts riksdagen ofrånkomligt, att en strävan att förbättra lantarbetarnas levnadsvillkor — i den mån en sådan är avhängig av statsmakternas understöd — måste förknippas med de allmänna åtgärderna till hela jordbruksnäringens höjande till större räntabilitet, ty riksdagen förutsätter, att statsmakterna icke för närvarande äro sinnade att genom direkt subvention till jordbrukets lönearbetare förhjälpas dem till ett gynnsammare ekonomiskt läge.» Den riktiga utgångspunkten torde här vara angiven, då

det framhålles, att lantarbetarnas villkor och jordbrukets ekonomiska läge på det närmaste höra samman.

En sida av lantarbetarnas villkor, som blivit föremål för särskilt livlig diskussion de senaste åren, är bostadsfrågan. Undersökningar ha företagits på såväl offentligt som enskilt initiativ med skiftande resultat. Av de senare vilja vi här erinra om kyrkoherde R. Littmarcks med understöd av statsmedel utförda undersökning över statarnas förhållanden, vilken undersökning omfattar 88 församlingar i södra och mellersta Uppland och hänför sig till åren 1925—1929. Kyrkoherde Littmarck skriver angående denna sak (»Mälardalens nomader», sid. 49), att »bostadsfrågan i de flesta fall varit tillfredsställande ordnad, men att å andra sidan icke saknats anledningar till anmärkningar». Det synes ganska naturligt, att arbetarbostäderna vid jordbruket på sina håll kunna befinna sig i mindre tillfredsställande skick efter så lång tid av synnerligen höga byggnadskostnader i jämförelse med avkastningsvärdet vid jordbruket. Det torde förhålla sig så, att lantbrukarna, trots rådande krisläge, gjort och alltjämt göra stora ansträngningar för att förbättra arbetarbostäderna, men i åtskilliga fall har det dock legat utom det möjligas gräns att ordna bostadsfrågan på ett tillfredsställande sätt. En undersökning av jordbrukarnas egna bostäder skulle säkerligen även giva till resultat, att dessa mångenstädes befinna sig i mindre tillfredsställande skick.

I den skrivelse, nr 188, som 1930 års riksdag avlät rörande lantarbetarnas bostadsförhållanden, framhölls bland annat:

»Av vad som blivit bekant framgår, att lantarbetarnas bostäder under senare år rätt väsentligt förbättrats, men att fortfarande på skilda håll inom landet brister kvarstå att avhjälpa. Omfattningen och arten av dessa brister samt anledningen till desamma torde bliva bättre kända genom den utredning med vilken socialstyrelsen är sysselsatt. Härmed bör emellertid enligt riksdagens mening utredningsarbetet icke avslutas. Goda bostäder för landsbygdsbefolkningen äro nämligen av utomordentlig betydelse för folkhälsan i allmänhet och bidraga därjämte verksamt till att tillräcklig och fullgod arbetskraft stannar vid jordbruket. Landsbygdens bostadsfråga är därför ett viktigt samhällsintresse för vars tillgodoseende det kan finnas skäl att det allmänna inträder. — — — Om ytterligare utredning ger vid handen, att bristerna hos de bostäder, som upplåtas åt stora grupper lantarbetare, äro av den art och omfattning, att särskilda åtgärder böra vidtagas för deras avhjälpan, bör därför undersökning ske, om och på vad sätt det allmänna skall på annat sätt än nu gällande bestämmelser göra möjligt ingripa reglerande eller stödjande på området.»

Sedan diverse åtgärder i kontroll- och upplysningssyfte uppräknats, fortsättes i skrivelsen:

»Fordras för erhållande av tillfredsställande bostäder nya byggnader eller större reparationsarbeten, torde man icke kunna undgå att beakta, att frågan

om reformer rörande bostäder åt de med lantbruk arbetande, såväl självständiga idkare som anställda, på det närmaste sammanhänger med jordbruksnäringens allmänna ekonomi. Under nuvarande för jordbruket tryckta förhållanden synes det ej kunna ifrågasättas, att lantarbetsgivarna skulle kunna åläggas att för anskaffande av bostäder åt sina arbetare ikläda sig nya kostnader av sådan omfattning, att dessa komma att kännbart öka jordbruksnäringens ekonomiska svårigheter. En mycket viktig detalj av den fortsatta utredningen torde därför bli att lösa frågan, i vilken utsträckning och på vad sätt det allmänna i dylika fall bör träda hjälpanne emellan.»

Särskilt vid nybyggnad bli kostnaderna för uppförande av lantarbetarbostäder av den standard, som numera anses erforderlig, högst betydande. Bostäder med 2 rum och kök jämte nödiga uthus torde icke kunna uppföras för lägre kostnad än 5- å 6,000 kronor per familj, varav lätt inses att lantarbetarnas bostadsfråga är av ganska ingripande natur i ekonomiskt avseende för jordbruket.

Socialstyrelsen har nyligen i till Kungl. Maj:t avgivet yttrande begärt undersökning, huruvida och i vad mån hälsovårdsstadgans nuvarande bostadsbestämmelser böra förtydligas, konkretiseras och kompletteras, men framhåller samtidigt, att den praktiska effekten av författningsföreskrifter icke kan drivas utom gränsen för det ekonomiskt genomförbara. Särskilt bör härvid, framhåller styrelsen, tagas i betraktande det brydsamma läge, i vilket landsbygdens näringsliv, speciellt jordbruket, befinner sig. Om verkliga förbättringar skola kunna åvägabringas i fråga om landsbygdens bostadsförhållanden, måste ifrågasätta lagstiftnings- och inspektionsåtgärder kompletteras medelst anordningar av positiv, hjälpanne natur. Socialstyrelsen erinrar bland annat därom, att medel ur statsverkets fond av rusedrycksmedel sedan år 1920 i betydande utsträckning genom statens bostadslånefond ställts till förfogande såsom lån till förmån företrädesvis för stadssamhällena. Dessa medel bli nu genom amorteringar efter hand åter tillgängliga. Det synes då, yttrar styrelsen, förtjäna utredas, huruvida icke sålunda disponibla medel på lämpliga villkor, framförallt i vad rör amorteringstiden, kunde ställas till förfogande såsom nya lån till hjälp och stöd för strävandena att förbättra landsbygdens bostadsförhållanden.

Enligt vår mening skulle det vara av ej ringa betydelse för denna bostadsfrågas behöriga ordnande, om billig och lättillgänglig kredit kunde ställas till förfogande. I många fall stöter det på oöverstigligen hinder för lantbrukarna att iordningställa bostäder för sina arbetare enligt tidens krav, hur gärna de än skulle vilja det. Vi skola icke närmare ingå på frågan om medlens anskaffning, men anse att det bör utredas, huruvida icke en statlig utlåningsfond kunde åstadkommas för utlämnande av amorteringslån till hjälp vid uppförande av arbetarbostäder vid jordbruket. Räntan å

dylika lån torde icke böra sättas högre än gällande egnahemslåneränta, var-
emot amorteringstiden synes kunna göras avsevärt kortare.

Med hänvisning till det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
om utredning och förslag om en statlig utlåningsfond för
att underlätta byggandet av goda och ändamålsenliga lant-
arbetarbostäder.

Stockholm den 21 januari 1931.

Petrus Nilsson.

Axel Löfvander.

Fr. Julin.

Ernst Svenson.

Joh. Johansson,
Friggeråker.

And. Henriksson.

Alexander Nilsson.

J. A. Larsson.

Karl Andersson.
